

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ М. МОНТЕССОРІ

Поліна Міленіна,

ORCID ID 0000-0003-2976-4429

*студентка факультету дошкільної
педагогіки та психології*

*державний заклад «Південноукраїнський
національний університет
імені К. Д. Ушинського»*

вул. Старопортофранківська, 26, 65029,

м. Одеса, Україна

polinamilenina1@gmail.com

Стаття присвячена Марії Монтессорі – відомому італійському педагогу, основоположнику системи сенсорного розвитку дітей дошкільного віку, побудованої на основі педагогічної гігієни, педагогічної антропології та експериментальної психології.

Автор статті характеризував сенсорний розвиток як підґрунтя Монтессорі-педагогіки, в основу якої покладено роботу зі спеціальним сенсорним матеріалом; визначив один із основних принципів системи М. Монтессорі, що ґрунтується на засадах антропології, фізіології, анатомії та психології, – виховання відчуттів; акцентував на розумінні вченою значення відчуття як початкового джерела всіх знань людини про світ і себе, тобто сенсорного розвитку, з якого починається відображення дитиною дійсності.

Ключові слова: *відчуття, дитина, М. Монтессорі, Монтессорі-матеріал, педагог, сенсорний досвід, сенсорний матеріал, сенсорний розвиток.*

© Міленіна П. О., 2020

Вступ. Перебудова освіти в Україні є стратегічним загальнонаціональним вектором державної політики. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищого надбання суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей.

Для реалізації цього завдання створено низку нормативних документів: Закон про освіту, Закон України про дошкільну освіту, Конвенція про права дитини, Базовий компонент дошкільної освіти.

За умов входження України в світовий освітній простір зростає потреба в аналізі й інтерпретації напрацьованого вітчизняного й зарубіжного педагогічного досвіду, який базується на: принципах дитиноцентризму, демократизації системи освіти, пріоритетності завдань для росту особистості

в процесі організації освітнього процесу, створенні й підтримці інноваційних педагогічних технологій.

Одним із конструктивних засобів удосконалення сучасної освіти може стати аналіз успішного досвіду відомих зарубіжних експериментаторів, представників реформаторської педагогіки кінця XIX – початку XX століття, які спираються на примітно виражені людські здібності. У цьому величезну послугу можуть надати педагогічні напрацювання відомого науковця-новатора М. Монтессорі (1870–1952 рр.), яка спромоглася довести свою унікальну теорію вільного виховання до технологічного рівня й блискуче втілювати на практиці.

Мета статті полягає в розгляді системи сенсорного розвитку дітей дошкільного

віку за педагогічною технологією М. Монтессорі.

Для реалізації мети передбачаємо виконання таких завдань: висвітлення базового в Монтессорі-педагогіці сенсорного розвитку на основі роботи зі спеціальним сенсорним матеріалом; аналіз педагогічної технології М. Монтессорі.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти виховної системи відомого італійського науковця, психолога, філософа, лікаря М. Монтессорі, педагогічну діяльність розглянуто в широкому спектрі наукових публікацій вітчизняних учених, педагогів (А. Андрушко, В. Горюнова, І. Дичківська, Б. Жебровський, В. Золотоверх, Н. Кравець, Т. Михальчук, Т. Мостова, Т. Поніманська, Н. Прибильська, О. Савченко, К. Стрюк).

Проблема особистості педагога в психолого-педагогічній спадщині М. Монтессорі – об'єкт досліджень науковців І. Дичківської, В. Сергєєвої, Є. Коваленко, І. Пінчук, О. Проскури, О. Хілтунен, Т. Поніманської, Н. Маліновської та інших учених.

Доведено, що в кінці ХХ століття збільшився обсяг наукових досліджень педагогічної спадщини М. Монтессорі, що висвітлено в дисертаціях Є. Іванова (Москва), І. Дичківської (Одеса), Г. Брижінської (Москва), К. Сумнітельного (Москва).

На початку ХХІ століття з'являються дослідження вчених, прямо пов'язані зі складністю теоретичного осмислення і практичного застосування педагогічної системи М. Монтессорі в освітній практиці, зокрема дисертації: Н. Каргапольцевої (2000), М. Якимової (2000), Л. Бородаєвої (2001), Н. Петрової (2002), Н. Рудакової (2003), А. Дорофєєва (2003), А. Растригіної (2004), М. Сорокової (2004), А. Ільченко (2007), К. Сумнітельного (2008), А. Нікольської (2009), Л. Максумової (2010), А. Тімоніної (2012).

Виклад основного матеріалу. Реформування освіти спонукає педагогів частіше звертатися до спадщини М. Монтессорі, адже в ній втілені головні принципи виховання – дитиноцентризм, індивідуалізація

і компетентісний підхід. Саме методика італійського педагога М. Монтессорі, що набула популярності ще в середині ХХ століття, лишається однією з актуальних для реформування сучасної системи виховання.

Марія Монтессорі (1870–1952) – відомий в Італії педагог і лікар, жінка-науковець, першою реалізувала ідеї дошкільного розвитку і вільного виховання, створила власну педагогічну систему.

Основою виховання М. Монтессорі є підготовка дитини через саморозвиток. Педагог бачила в дитині активну особистість, яка від природи здатна до самостійного спонтанного розвитку. Розробляючи свою педагогічну систему, науковець використовувала теорію вільного виховання, розвивального навчання, наголошувала на тому, що нахили дитини розвиваються відповідно до законів природи; дитина ліпше опановує ті знання, які базуються на її чуттєвому досвіді, суголосні її вікові та розвитку, інтересам, об'єднуються з набутим нею життєвим досвідом.

Засадами цього методу є:

- свобода дитини під час її зростання: дитина розуміє, що їй вірять, дають можливість вибирати, робити власні помилки, які можна тут же самостійно виправляти; сама вирішує, що хоче і коли це буде опановувати, як учиняти в різних обставинах, як упоратись із труднощами тощо;
- самостійність кожної дитини. Функція батьків полягає в тому, щоб спонукати дитину рухатися в правильному напрямку. Батькам не можна оцінювати дитину, робити зіставлення з іншими дітьми або карати. Вони мають бути терпеливими, адже час мчить швидко, досить скоро дитині треба буде самотужки йти в дорослий світ, і вона має бути підготовлена до цього;
- навчання має відповідати індивідуальним потребам і можливостям дитини, адже кожне маля особливе та заслуговує на індивідуальний підхід.

Саме Монтессорі спрямувала свою методику на розвиток особистих талантів дитини.

Свої ідеї щодо розуміння освітнього процесу М. Монтессорі розкривала як структуру системи наукових, духовних знань, навичок та вмінь, до пізнання яких входить формування індивідуальності, яка буде гармонійно розвинутою, суспільно активною.

У педагогіці Монтессорі є такі конкретні навчальні розділи:

1. Навички практичної повсякденної діяльності.

Італійський педагог-новатор до вправ у практичному житті відносила гімнастику, за допомогою якої мають бути досконалішими всі рухи, координація та контроль. Здійснюючи різноманітні вправи в повсякденному житті: «Ходьба по лінії», «Вправи в тиші», «Перенесення предметів», «Пересипання ложкою», «Переливання води», «Складання серветок» та інші, дитина потихеньку вчиться просто, граційно рухатися, перевіряти й аналізувати рухи під час виконання.

2. Сенсорний розвиток. Цей розділ ознайомлює дітей із властивостями предметів навколишнього світу: формою, розміром, кольором, розташуванням у просторі, а також смаком, запахом, температурою та іншими. Водночас відбувається піднесення психічних процесів, розширення словникового запасу, розвиток естетичного, морального виховання. Сенсорний розвиток є основою для вивчення математики та опанування письма.

3. Математика. Вправи в повсякденному житті та вправи для сенсорного розвитку будуть фундаментом для формування елементарних математичних уявлень перед вивченням математики. Основна частина математичних понять упроваджується у процесі роботи з сенсорними матеріалами. До математичного розділу належать: лічба предметів, обізнаність із геометричними фігурами та тілами, числами, робота з арифметичними діями, відношення чисельності предметів із числом, опанування

таблиці додавання, віднімання, множення, ділення.

4. Розвиток мовлення. Усне мовлення є найважливішим прийомом спілкування, і головним для навчання письма та читання. Щоб уміти формулювати свою думку, почуття, бажання, дитині слід мати належний словниковий запас, уміти граматично правильно будувати речення. Це може бути найголовнішою метою в розвитку мовлення в дітей, які навчаються за системою М. Монтессорі.

5. Навчання письма та читання за системою М. Монтессорі має свої властивості. На перше місце педагог ставила навчання дитини письма, а потім читання, оскільки читання потребує, крім письма, наявності інтелектуальних зусиль. Коли в дитини є розуміння написаного нею слова, вміння розпізнати це слово, саме тоді покращиться читання. По-друге, спочатку написання букв прописних, а вже потім їх друкувати, оскільки кругові рухи руки є природними для дитини, а писання прямих ліній, паралельних паличок створюють дітям певні труднощі. На третьому місці, за М. Монтессорі, – навчання писати не елементи букв, а відразу повністю букву. Пояснення ґрунтується на тому, що навчання писання може відбуватися без аналізу елементів букв, аналогічно тому, як можна навчити висловлюватися без знання граматики.

6. Космічне виховання. Прямою метою космічного виховання дітей є формування цілісного сприйняття картини світу, усвідомлення відповідальності за перетворення, що здійснює людство на планеті Земля та в Космосі. В освітніх закладах, які застосовують технологію М. Монтессорі, є спеціальна зона – «Космічне виховання». Вона містить різноманітний розвивальний матеріал, як-от: глобуси, географічні карти, астрономічні календарі, на яких діти встановлюють поточний час року, місяць, день тижня, число, день свого народження. Смісл космічного виховання М. Монтессорі не був визначений, при цьому педагог підкреслювала, що особливий дидактич-

ний матеріал із географії, геології, зоології, історії, астрономії має бути зібраний так, щоб посприяти усвідомленню дитиною єдиної картини створення світу, взаємозв'язку між усім, що є на Землі, з'ясувати простір людини в цьому світі та її основне завдання: поліпшення планети Земля.

Моделі розділу «Космічне виховання» дають дітям можливість розвинути інтерес до пізнання довкілля та реалізувати свої знання на практиці.

У світлі означеної педагогічної перспективи ідея М. Монтесорі про «космічне виховання» набуває особливої актуальності, а її розвиток з позиції сучасної науки постає як нагальна потреба.

Монтесорі зазначала, що «перші кроки педагогічного впливу повинні прагнути до розвитку в дитини самостійності» (Монтесорі М., 2002, с. 5). Науковець О. Борисова пояснювала, що надання свободи дитині в педагогіці Монтесорі є найважливішою обставиною розвитку самостійності. Дитина не зможе відпрацювати започатковану природою незалежність та самостійність, якщо при цьому є певні обмеження жорсткими рамками (Міленіна Г. С., 2015, с. 200). М. Монтесорі виокремила досягнення дитиною самовизначення як найважливішу складову дорослішання та центральну мету методу, який є низкою кроків, що підводять дитину до самообслуговування та свободи.

У своїй системі, окрім положення про свободу, значний простір Монтесорі відводить вихованню відчуттів як основі для подальшого інтелектуального розвитку дитини. О. Хілтунен висловила, що розуміння світу в малюків відбувається крізь призму особистих почуттів, які проживаються в дії (Хілтунен О., 2001, с. 5). Сама Монтесорі стверджувала, що «виховання відчуттів полягає в повторюванні вправ, тут важлива насамперед праця малюка, навчання відбувається самостійно, віднайдення і виправлення власної помилки необхідно для того, щоб дитина сама покращувалась у цьому.» (Монтесорі М., 2002, с. 5).

У науці про сенсорне виховання дітей дошкільного віку важливим є володіння та-

кими поняттями, як «сенсорний розвиток», «сенсорне виховання», «сенсорна культура», і розрізнення їх.

Сенсорна культура дитини – це результат засвоєння нею сенсорної культури, створеної людством.

Розглядувана технологія саморозвитку дитини передбачає ретельне вивчення як її фізичного, так і психічного розвитку. В основі такого вивчення, а відтак і виховання дітей, лежить так звана «сенсорна культура», тобто культура сприйняття зовнішнього світу (Прибильська Н., 2014, с. 10). Таке виховання має дві мети: біологічну, яка допомагає полегшити природний розвиток особистості, і соціальну, яка дає можливість підготувати особистість до навколишнього середовища.

Метод М. Монтесорі не наголошує на властивостях предметів і подій довкілля, а дає шанс дитині на свій розсуд набувати знання і розкривати свій духовний світ, що є набагато ціннішим, ніж інформація від дорослого.

Сенсорне виховання (лат. *sensorium* – орган чуття) – це система педагогічних дій, послідовно спрямованих на формування прийомів душевного пізнання, удосконалення відчуття та сприймання.

Сенсорний розвиток (від лат. *sensus* – відчуття) – це розвиток у дитини процесів сприйняття та уявлень про предмети і явища навколишнього світу, уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування в просторі, а також запах, смак тощо (Дичківська І. М., 2009, с. 213).

Важливе місце в Монтесорі-системі посідає сенсорне виховання, яке значною мірою визначає загальний психічний розвиток дитини. Розвиток сенсорики є базовим в Монтесорі-педагогіці.

Після принципу свободи найважливіше місце в своїй системі Монтесорі відводить вихованню чуттів.

Монтесорі дає нам метод виховання чуттів у дітей від 3 до 7 років. Через те, що в цей період, на думку педагога, дітей приваблюють стимули, а не причини речей, вона вибудовує виховання чуттів через

підбір стимулів або предметів, які являють собою мінімум, необхідний для практичного виховання чуттів. На думку Монтессорі, розвиток чуттів передує розвитку вищої духовної діяльності та дитина у віці від трьох до семи років перебуває в періоді утворення, формування організму. Ця систематизована колекція предметів і є дидактичним матеріалом Монтессорі.

Для здійснення своїх педагогічних цілей Монтессорі запропонувала метод самовиховання дитини в організованій обстановці. Організація обстановки досягається з допомогою своєрідного дидактичного матеріалу та сукупності виховних прийомів, нерозривно пов'язаних один із одним в одне ціле... останнім часом серед педагогів з'явилася тенденція окремо використовувати деякі прийоми Монтессорі. Ми вважаємо за потрібне підкреслити, що в системі Монтессорі всі частини так самостійно і неподільно згуртовані одна з одною, як окремі функції в живому організмі. Звичайно нікому не забороняється послугуватись окремо частинами матеріалу, проте як не можуть бути життєздатними окремі частини високо диференційованого організму, так будуть позбавленими повного ефекту уламки матеріалу, відсічені від цілого, і прийоми, що вирвані із загального органічного зв'язку.

Одною з умов дитячого садка Монтессорі є дидактичний матеріал. Цей матеріал поділяється на декілька частин: 1 – матеріал для виховання органів чуттів, 2 – матеріал для навчання письма і читання і 3 – для навчання лічби.

Дидактичний матеріал Монтессорі, який являє собою абстрагування окремих властивостей предметів і явищ, розроблений відповідно до модальностей почуттів, і там, де це можливо, градуйований із математичною точністю. Його пряма мета – виховання всіх чуттів, його непряме призначення – вправлення всіх сторін психічної активності дитини.

Найважливіша особливість і перевага матеріалу полягає в тому, що він містить у собі контроль помилок. Дитина довільно та самостійно реагує на стимули, які від-

повідають її внутрішнім запитам і які пробуджують у ній активність. Не лише вибір, але й темп і тривалість роботи визначає вона сама. Даючи можливість дошкільникові самостійно помічати й виправляти помилки, матеріал тим самим зумовлює максимальну самодіяльність із боку дитини. Завдяки самостійному контролю помилок дошкільник у роботі може і повинен мати змогу діяти без втручання дорослого.

Монтессорі зробила революційне зрушення в педагогіці дошкільника, відважившись запропонувати йому «чисті категорії сприймань». Дидактичний матеріал Монтессорі дає змогу дошкільникові виділяти в чистому і точному вигляді ознаки предметів, знаходити схожість, відмінність і грації властивостей; він учить дитину розкладати й аналізувати складний комплекс сприймань, пов'язаний із конкретним об'єктом, який сприймається спочатку як неподільне ціле.

Особливо привабливим є один із найважливіших принципів педагогіки Монтессорі «допоможи мені зробити це самому», який свідчить про те, що дорослий не вчить дитину, а допомагає їй освоювати навколишній світ.

Метою сенсорних матеріалів є виховання й удосконалення відчуття: зору, слуху, смаку, нюху, тактильного, баричного і термічного відчуття. Розроблені М. Монтессорі сенсорні матеріали унікальні з позиції розвитку всіх сфер відчуття. Вони вчать слухати тишу й звуки, розрізняти кольори, форму, вагу предметів, якості матеріалів тощо. Диференційоване вдосконалення вміння усвідомлено сприймати такі відчуття дає дитині можливість сконцентруватися на якомусь одному з них. Так вона вчиться керувати своїми емоціями та пізнавати світ у всьому розмаїтті. М. Монтессорі вважала чуттєве сприймання основою розумового і морального життя.

Н. Дудник у своїй роботі наголошувала, що М. Монтессорі, розробляючи свою систему дидактичного матеріалу, була переконана: головною метою його використання є зміцнення сили духу вихованця, вироблення впевненості у своїх можливо-

стях (Дудник Н., 2017, с. 31).

Один із перших сенсорних матеріалів для трирічної дитини – дерев'яні блоки з вкладними циліндрами, розміри яких змінюють у певній послідовності. Дитина може маніпулювати циліндрами, виймаючи їх із отворів за допомогою невеликої кнопки зверху. Марі Монтессорі розробила ще низку матеріалів із кнопками: дерев'яні фігури з біологічного та геометричного комодів, різноманітні географічні пупце-карти, робота з якими розвиває дрібну моторику руки. Корисними та цікавими для дітей є такі сенсорні матеріали, як: Рожева вежа, Коричнева драбина, Червоно-сині штанги, таблички з шорсткого паперу, слухові й смакові коробочки, геометричні тіла тощо.

Сенсорні матеріали опосередковано готують дитину до сприймання математичних знань. Дитячий розум одночасно «всотує» багатоманітний сенсорний і моторний досвід, природно розвиваються при цьому математичні здібності. Математичні Монтессорі-матеріали складені так, що унаочнюють зв'язок арифметики та геометрії.

Визначено основні правила користування Монтессорі-матеріалами. Оскільки вони створені для серйозної мети – розвитку дитини, діти повинні ставитися до них із повагою. Із матеріалами слід поводитися акуратно і лише після того, як дитині зрозуміє їх використання. Коли дитина хоче виконати якусь вправу, вона приносить усі необхідні матеріали й акуратно розкладає їх для використання на килимку або столику в певному порядку. Коли вправу закінчено, матеріали повертаються на своє місце в первинному вигляді, щоби їх могла використати інша дитина. Дитина має право користуватися матеріалом самостійно, без участі інших дітей і педагога.

Сенсорний розвиток М. Монтессорі дуже глибоко оцінений С. Русовою, яка

сама досліджувала розвиток органів чуття як перший щабель до здатності дитини самостійно осмислено сприймати довкілля (Русова С. Ф., 1996, с. 225).

С. Русова зазначала, що Монтессорі звертає увагу на необхідність розвивати зовнішні чуття дітей і дати їм можливість працювати. Діти в неї користуються різноманітним матеріалом і спеціальним монтессорівським, і фребелівськими дарунками, їм дозволено вільно користуватися дужками, паличками, вишиванням, але без педантизму та без системи, аби діти вільно собі робили, що хочуть.

Науковцем А. Усовою ще у 60-х роках у праці «Сенсорне виховання дошкільнят» було звернено увагу на системи навчання і виховання М. Монтессорі, проте з позицій сенсорики. У роботі було зазначено, що 9/10 усього розумового навантаження дітей дошкільного віку накопичено завдяки зусиллям органів чуттів (Дичківська І. М., 2006, с. 250).

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, розвиток відчуттів за педагогічною технологією М. Монтессорі робить дітей спостережливими, допомагає призвичаїтися до сучасної цивілізації і підготує до практичного життя. Опанувавши сенсорну культуру, діти матимуть можливість пришвидшувати своє сприйняття світу в усьому його багатстві.

Питання організації сенсорного розвитку дітей дошкільного віку наразі є актуальним. Своєю невтомною працею М. Монтессорі здійснила вагомий внесок у розвиток сенсорного виховання, оскільки значну частину свого життя присвятила вихованню та навчанню дітей. Проте наше дослідження не вичерпує всієї широти питання, тому потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудник Н. Педагогічні ідеї Марії Монтессорі / Н. Дудник // Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». – 2017. Вип. 5/37. – С. 29–38 DOI: 10.24919/2313-2094.5/37.102608
2. Дичківська І. М., Поніманська Т. І. М. Монтессорі: теорія і технологія / І. М. Дичківська, Т. І. Поніманська. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 304 с.
3. Міленіна Г. С. Педагогічні ідеї С. Русової та М. Монтессорі: порівняльний аналіз

/ Г. С. Міленіна. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. – 293 с.

4. Монтессорі М. Керівництво до мого методу / М. Монтессорі // Дитячий садок. – 2002. – № 34 (178). – С. 4–6.

5. Прибильська Н. Сенсорне виховання в педагогіці Монтессорі / Н. Прибильська, Н. Проценко // Дошкільне виховання. – 2014. – № 8. – С. 9–12.

6. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання / С. Ф. Русова. // Вибрані педагогічні твори. – Київ : Освіта, 1996. – С. 223–284.

7. Хілтунен О. Коробочки, баночки / О. Хілтунен // Вчитель. – 1993. – № 47. – С. 10.

8. Хілтунен О. Одинадцять міфів педагогіки саморозвитку / О. Хілтунен // Первое сентября. – 2001. – № 10. С. 3–4.

СЕНСОРНОЕ РАЗВИТИЕ РЕБЕНКА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА: СУЩНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ М. МОНТЕССОРИ

*Миленина Полина,
студентка факультета
дошкольной педагогики и психологии
государственное учреждение
«Южноукраинский национальный
университет имени К. Д. Ушинского»
ул. Старопортофранковская, 26, 65029,
г. Одесса, Украина
polinamilenina1@gmail.com*

Статья посвящена Марии Монтессори – известному итальянскому педагогу, основателю системы сенсорного развития детей дошкольного возраста, построенной на основе педагогической гигиены, педагогической антропологии и экспериментальной психологии.

Автор статьи охарактеризовал сенсорное развитие как основу Монтессори-педагогики, которая базируется на работе со специальным сенсорным материалом; выделил один из основных принципов системы М. Монтессори, основанной на антропологии, физиологии, анатомии и психологии, – воспитание ощущений; акцентировал на понимании ученой значения ощущения как первичного источника всех знаний человека о мире и себе, то есть сенсорного развития, с которого начинается отражения ребенком действительности.

Ключевые слова: Монтессори-материал, М. Монтессори, ощущения, педагог, ребенок, сенсорное развитие, сенсорный материал, сенсорный опыт.

SENSORY DEVELOPMENT OF A PRESCHOOL CHILD: THE ESSENCE OF MONTESSORI PEDAGOGICAL TECHNOLOGY

*Polina Milenina,
student of the Faculty of
Preschool Pedagogy and Psychology
of the «State Institution South Ukrainian National University
after K. D. Ushinsky
st. Staroportofrankivska 26,
65029, Odesa, Ukraine
polinamilenina1@gmail.com*

The article is dedicated to Maria Montessori – a famous Italian teacher, the founder of the system of sensory development of preschool children, built on the basis of pedagogical

hygiene, pedagogical anthropology and experimental psychology.

The author of the article considers sensory development which is basic in Montessori's pedagogy and psychology.

The author of the article considers sensory development which is basic in Montessori pedagogy and is based on work with special sensory material; the education of sensations is presented as one of the basic principles of the M. Montessori system, which is based on the principles of anthropology, physiology, anatomy and psychology; the importance of sensory development is given, which the scientist explains by the fact that the child's reflection of reality begins from sensations, sensation is the initial source of all human knowledge about the world and oneself.

Montessori saw sensory development as a great opportunity to prepare a child for a full life in natural and social environments. The formation of a full-fledged personality, in her opinion, is impossible without the proper development of the senses, because sensory perception is the basis of mental and moral existence. This means that developed senses are a prerequisite for intelligence and education of the individual.

Thus, the development of feelings on pedagogical technology M. Montessori makes children observant, helps to get used to modern civilization and prepares for practical life. By mastering sensory culture, children will be able to accelerate the perception of the world in all its richness.

The issue of organizing the sensory development of preschool children remains relevant. Through her tireless work, M. Montessori made a significant contribution to the development of sensory education, as she devoted a significant part of her life to the upbringing and education of children. However, our study does not cover the full breadth of the issue and therefore requires further research.

Keywords: *child, sensation; Montessori material, M. Montessori, sensory development, sensory experience, sensory material, teacher.*

REFERENCES

1. Dudnyk, N. (2017). Pedagogichni idei Marii Montessori [Pedagogical ideas of Maria Montessori] / Liudynoznavchi studii. Seriya «Pedagogika», 5/37, 29–38 DOI: 10.24919/2313-2094.5/37.102608 (ukr).
2. Dychkivska, I. M. & Ponimanska T. I. (2006). M. Montessori: teoriia i tekhnolohiia [M. Montessori: theory and technology]. Kyiv : Vydavnychi Dim «Slovo» (ukr).
3. Khiltunen, O. (1993). Korobochky, banochky [Boxes, jars] Vchytel, 47, 10 (ukr).
4. Khiltunen, O. (2001). Odynadtsiat mifiv pedahohiky samorozvytku [Eleven myths of pedagogy of self-development]. Pervoe sentiabria, 10, 3–4 (ukr).
5. Milenina, H. S. (2015). Pedagogichni idei S. Rusovoi ta M. Montessori: porivnialnyi analiz [Pedagogical ideas of S. Rusova and M. Montessori: comparative analysis]. Kyiv: Vydavnychi Dim «Slovo» (ukr).
6. Montessori, M. (2002). Kerivnytstvo do moho metodu [A guide to my method] Dytiachiy sadok, 34 (178), 4–6 (ukr).
7. Prybylska, N. & Protsenko N., (2014). Sensorne vykhovannia v pedahohitsi [Sensory education in Montessori pedagogy]. Doshkilne vykhovannia, 8, 9–12 (ukr).
8. Rusova, S. F. (1996). Teoriia i praktyka doshkilnoho vykhovannia [Theory and practice of preschool education] Vybrani pedahohichni tvory. Kyiv : Osvita (ukr).